

cds

PUBLICAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL II • NR. 19 (69) • 17 MAI 1991

DIN TITLURILE ACESTUI NUMĂR

• ARTA INCOERENȚEI (ROMÂNIEA guvernului ROMAN) • TEST DE INTELIGENȚĂ • KAFKIENIZAREA PARLAMENTULUI • S-AU PORNIT UMORILE • ARENA ȘI AGORA • EUROPA VINE SPRE NOI. NOI VENIM SPRE EUROPA • LEGISLAȚIA, CA TEST AL DEMOCRAȚIEI • DANTELĂREASA ORDONĂ PRIN ANONIME • L-AM CUNOSCUȚ PE MALAPARTE... • DE CE PLEACĂ NEMȚII? • VIZIRUL, DUPĂ O SUTĂ DE ANI • ȘI DACĂ NU SINTEM ORTODOCȘI? • A FOST ODATĂ ȘI VA FI ODATĂ I • SENSUL DUBLEI SĂGEȚI •

STÎLPUL DE TELEGRAF

Poziția României justifică astăzi toate nedumeririle și toate neliniștile. Pentru români în primul rând, fără a mai vorbi de observatorii străini, din ce în ce mai convingi că natura „orientală” a acestei seminții, de origine latină, dar indiscutabil supusă de-a lungul veacurilor unor prefaceri cauzate de nedoritele împrumuturi de civilizație slavă și otomană, este prin definiție enigmatică. Unora și altora trebuie să li se spună că, totuși, nu e nimic în această situație care să întrecă puterile minții noastre de a desluși sensul evenimentelor în care, vrînd-nevrînd, am fost implicați.

A fost România un stat satelit al Uniunii Sovietice? Fără doar și poate, Moscova s-a substituit, după aproximativ un secol de independență, Stambulului. Dacă ne amintim bine, marile puteri occidentale au rezistat multă vreme ideii de dezmembrare a Imperiului turcesc. Sintem într-o nouă fază a „problemei orientale”. Ca și atunci, marile puteri nu doresc lichidarea Imperiului răsăritean, prevăzînd dificultăți economice și politice nesfîrșite. Pentru a se uni, Europa e gata să se restrîngă, cedînd un teren pe care nu l-a recunoscut niciodată deplin ca al său. Sacrificiul n-o costă nimic și n-a fost nevădit să fie înscris în nici un pact secret, fiind oarecum de la sine înțeles. Pentru a păstra legătura cu Kremlinul, ca odinioară cu palatul lui Mahmud al II-lea sau Abdul Hamid, Occidentul simte nevoia unor relee. Acesta e rolul care le revine, încă o dată, firesc, statelor semi-independente a căror structură socială, prin moștenire istorică și prin feroce represii, la care se adaugă administrația nechibzuită, lipsa de solidaritate între cetățeni și tradiționala lor ostilitate față de stat, a rămas puternic dominată de comunism. Ce și cit să aștepte conducătorii jocului politic internațional, alarmați deja de experiența germană? Dacă Sofia și Tirana ar fi avut reputația de capitale francofone, ar fi primit poate vizita președintelui Republicii Franceze. Oricum, în viziunea sa globală, aceste țări n-au decît rostul de a asigura mai departe relațiile, un moment amenințate să se frîngă, cu U.R.S.S. Deci, stilul de telegraf jalonați către stepă. Contrar unei interpretări absurde, românii din Transilvania îl au drept aliat pe domnul Mitterrand. Tocmai fiindcă D-sale, preocupat să țină în liniște casa pe care a înjghebat-o, îi displace idealismul național al românilor din Basarabia.

Avantajele unui asemenea tirg pentru noi există, netăgădui, deși doar pe scurt timp. În sarcina noastră va fi, de azi înainte, să le folosim pentru a ne emancipa singuri. Toată istoria românilor de la o Unire la alta (1859-1918) a fost un efort de a utiliza împrejurările în acest scop. Odată atins el, am coborît panta, pe versantul celălalt, din cauza Marii Schisme Occidentale: izolarea agresivă a Germaniei și alianța ei cu Imperiul estic.

Astăzi, indiferența Vestului trebuie scuturată iarăși, luînd seama ca oaspeții sărăciei noastre să nu confunde poporul român cu regimul de trecătoare uzurpație care l-a confiscat. În fața năvălirii aceluia care, fără a se rușina de colaboționismul lor, se zburcă pentru a stăpîni, sub orice pretext, încă un an-doi, n-avem dușmani mai mari decît ineria și neîncrederea în noi înșine.

O țară întreagă e de refăcut, chiar în urzeala țesutului ei social. Începînd cu orașele pe care invazia ruralilor și zgometoasa ignoranță a școlărilor le-au coborît pînă aproape de sălbătici. Deasupra acestor orașe se înalță simbolul detestabil al dictaturii, CASA, pe care soldații generalului Spiroiu vor munci cu sîrg să o isprăvească, și BLOCURILE, rezervoare stătute și puturoase ale viiturii umane din sate.

Îmi revine în minte o imagine suprarealistă, zărită din fuga trenului. Într-o gară, ceasul, fixat în zid în anul 1910, poartă inscripția fabricii „Paul Garnier, Paris”: nu mai are nici geam, nici limbă. Din această imobilitate atemporală trebuie să ieșim, cu orice preț.

ANDREI PIPPIDI

*Un homme avec une sac pleine d'argent à l'assaut d'une grande maison assombrée
surmontée d'un minaret, et est au bord d'une rivière dont le pont a été
croulé par une pluie violente de l'eau, mais à l'été, que sont les rivières.*

• Ilustrăm acest număr cu lucrări de VICTOR BRAUNER

A fi de stînga sau a fi de dreapta înseamnă a alege una dintre nenumăratele maniere care se oferă omului de a fi imbecil; ambele, într-adevăr, sînt forme de hemiplegie morală. În plus, persistența acestor calificative contribuie la falsificarea „realității” prezentului, deja falsă prin ea însăși; căci noi am închis cercul preferințelor politice cărora ele le corespund, așa cum demonstrează faptul că în zilele noastre dreptele promit revoluții, iar stingile propun tiranii.

JOSÉ ORTEGA Y GASSET,

(Prefață la ediția în limba franceză a „Revoltei maselor”, 1937)

ÎN LOC DE CRONICA PARLAMENTARĂ

Lunea trecută (6 mai) la Cameră partea cea mai mare a ședinței a fost confiscată de impresiile provocate de conferința de la Eger. În același timp, la Senat, se discuta proiectul Legii privind siguranța națională a României. Între cele două lucruri nu există, bineînțeles, nici o legătură. Atâta doar că văzînd cum ungerii discută despre viitorul Transilvaniei, nația întreagă și parlamentarii deopotrivă se vor convinge, în fine, că integritatea teritorială a statului este în pericol. Iar în ceea ce-i privește pe senatori și deputați, aceștia vor gândi că o fericită coincidență a făcut ca legea cu pricina să apară pe primul loc al ordinii de zi și o vor vota cu toată graba și entuziasmul, încredințați că în momentele dificile siguranța/securitatea trebuie întărită, iar patriotismul — reglementat. Dar nu e abuziv să insinuăm caracterul intențional al unei simple întimplări? Domnul senator Gelu Voican n-a provocat, desigur, conferința de la Eger, dar a provocat, în schimb, transmiterea ei la televiziune. Dar de ce tocmai atunci cînd ieșise de mult din ceea ce, în presă,

se numește actualitate?

Poate pentru că cei care dau tonul știu că cenzura rațiunii poate cădea sub presiunea unei emoții puternice.

În Adunarea Deputaților, U.D.M.R. a fost (deși într-o manieră indirectă) sistematic culpabilizată, căci de la Eger s-a ajuns la E.M.K.E. (Asociația Culturală a Maghiarilor din Transilvania), care, după d-l Ioan Gavra, și-ar propune, nici mai mult nici mai puțin

mai multă violență și intoleranță, pentru care discursul parlamentar e neîncăpător. Nu ne îndoim că d-l Gavra (P.U.N.R.) și d-l Cornel Nica (P.S.D.R.) — care a invocat revista *România Mare* ca pe un model de urmat — erau sinceri. Nu ne îndoim că există irentism maghiar. Dar în politică sinceritatea umorilor este malignă.

Dacă zece voci s-au întrecut să croiască strîmb problema Transilvaniei (și în atara ordinii de zi), una singură (și fără ecou) a reluat — cu

valoare de 5,4 miliarde dolari și un import de 7,0 miliarde dolari, ceea ce conduce la un sold defavorabil al balanței comerciale de 1,6 miliarde dolari, ce urmează să fie acoperit prin credite externe. În aceste condiții, Guvernul cere Parlamentului aprobarea de a contracta credite financiare în limita sumei de 2 miliarde dolari. Primul înscris la cuvînt a fost d-l Varujan Vosganian (U.A.R.): „Noi am putea aproba aici credite după credite, dar problema este dacă ele pot sprijini cu adevărat economia națională. Căci dacă economia nu va fi modernizată, ea se va transforma într-un adevărat malaxor de credite. În loc să facă noi și noi împrumuturi, guvernul român ar face mai bine să contacteze pe sovietici pentru returnarea tezaurului României, plecat în timpul primului război mondial”. Poate vor fi reținut și marii predicatori ai patriotismului această idee, care doar ea ar putea să ofere politici lor o reală consistență. Dar vorbele sînt volatile și de abia atunci atîncînd se va supune la vot ratificarea tratatului cu Uniunea Sovietică se va vedea adevărata față a gălăgioșilor patrio-tarzi.

HORAȚIU PEPINE

S-au pornit umorile

decît maghiarizarea românilor din Transilvania, după tradiția asociației veacului trecut.

Am afirmat odată, descurajat de lipsa de luciditate a electoratului român, că actualul Parlament reprezintă de fapt adevărata față a societății noastre, care se trezește cu greu din hipnoza comunismului și a naționalismului ceaușist. A fost o mare greșeală. În Parlament există mult

îndrăzneală — chestiunea litigiilor cu Uniunea Sovietică. Într-un mod greu previzibil, căci discuțiile intraseră în cîmpul arid al economicului, Domnul Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale, se înfățișase deputaților cu o misiune, care trădează situația disperată în care se află economia românească după un an și ceva de „libertate”. Programul economic pe anul 1991 a planificat un export în

IN MEMORIAM VICTOR BRAUNER ORACOLE OCULARE

„Încep cu o linie, fără să știu încotro mă îndrept. Îmi urmez mina, înțeleg treptat ce vreau să fac și, de la un anumit moment, desenul însuși dictează intenției mele.”

VICTOR BRAUNER

Pentru mișcarea suprarealistă, 1966 a fost un an negru. Atunci au trecut în neființă André Breton, Victor Brauner, Hans Arp, Alberto Giacometti. Peste puțin timp, le-au urmat René Magritte (1967) și Marcel Duchamp (1968). Golul creat prin dispariția lor a pus în cumpănă întreaga mișcare. Membrii ei au decis în unanimitate „continuarea luptei”, dar — chiar dacă arta suprarealistă va supraviețui — mișcarea propriu-zisă va părăsi prim-planul vieții literar-artistice.

Acum, în 1991, se împlinește un sfert de veac de la moartea pictorului și graficianului Victor Brauner (născut la Piatra Neamț, în 1903) și o reverență peste timp i se cuvine cu prisosință. Nu atât datorită „rotunjimii” perioadei comemorative, ci mai ales datorită statutului de cvasi-anonimat care i-a fost hărăzit în România ultimelor patru decenii. Importante monografii și albume i-au fost dedicate la Paris, Amsterdam, New York și aiurea, nu și la București. Și nu este numai cazul său, ci și al altor plasticieni avangardiști născuți în România. Spre deosebire de editorii și criticii literari, care au reușit — cît s-a putut în aceste decenii — să pună în valoare avangarda literară românească, editorii și criticii de artă au neglijat, în bună măsură, sectorul plastic al avangardei românești interbelice.

La vârsta de 35 de ani, V. Brauner a suferit un accident, pe cît de stupid, pe atît de tragic. Un accident pe care pictorul l-a prevăzut și care i-a

marcat existența și opera, înainte chiar de producerea sa. Iată cum s-au petrecut lucrurile. La 27 august 1938, la Paris, în cursul unei întâlniri între pictori, spiritele s-au încins, declanșându-se o ceartă violentă. Un pahar aruncat de pictorul spaniol Oscar Dominguez spre pictorul portughez Esteban Francês l-a lovit în față pe Brauner, care trecea inocent printre ei. Cioburile i-au rănit grav ochiul drept, care nu a mai putut fi salvat. Această teribilă traumă fizică și psihică și-a pus amprenta pe opera ulterioară, dar și — paradoxal — pe cea anterioară accidentului. Personaje (cîteodată el însuși) avînd un ochi scos, rînit sau străpuns de obiecte tranșante (de exemplu, o sabie purtînd litera „D”) apar în prim-planul unor picturi și desene semnate de Brauner în perioada 1930-1937. Prin aceste oracole oculare, cunoscute de regulă de critici, există o mărturie inedită a premoniției artistului. E vorba de o întimplare din 1930, pe care Brauner i-a relatat-o în 1939, la Paris, bunului său prieten Gellu Naum, iar acesta mi-a povestit-o mie, acum cîțiva ani. Redau relatarea, așa cum am auzit-o, sperînd ca domnul Naum să nu fie afectat de această (posibilă) indiscreție.

În acea perioadă (1939-1940), V. Brauner, Gellu Naum și André Breton pregăteau la Paris editarea celui de al 13-lea număr al celebrei reviste suprarealiste *Minotaure*; un număr tematic, dedicat în întregime „demonicității obiectului” (revista nu a mai apărut, din cauza declanșării războiului). Atunci, la circa un an după accident, pictorul i-a povestit lui Gellu Naum despre sosirea sa la Paris, în 1930. Ca mulți alți tineri plasticieni veniți din România, Brauner s-a dus la Constantin Brâncuși, întrebîndu-l dacă

nu poate lucra pe lîngă el, în atelier. „Știi să faci mămăligă?” — l-a întrebat (nu fără o undă de ironie) celebrul țaran din Oltenia. „Nu!” — i-a răspuns surprins tînarul evreu orășean. „Dar lînte?” — l-a întrebat marele sculptor. „Nici atît!” — i-a răspuns Brauner. Pentru a-i testa calitățile vizual-artistice, Brâncuși i-a pus în mînă un aparat de fotografiat și i-a spus: „Plimbă-te prin Paris și fă ce poze crezi de cuvință. Vino peste cîteva zile, să-ți văd fotografiile”. În 1939, V. Brauner i-a arătat poetului Gellu Naum una dintre fotografiile făcute de el cu acel prilej. Poza reprezenta un grup de oameni, într-o piațetă din Parisul anului 1930, adunat în jurul unui performer ambulanz, care hipnotiza o femeie legată la ochi cu o pînză neagră. În spatele lor se vedea o casă. Peste opt ani, chiar în aceea casă — i-a explicat Brauner — s-a produs accidentul, în urma căruia și-a pierdut ochiul.

Nu numai lucrările lui Victor Brauner au stat sub zodia magicului, ci și viața sa: previziunile sale mediumnice (materializate vizual prin picturi, desene, fotografii) s-au dove-

dit a fi autentice. De altfel, unele lucrări din această perioadă poartă mențiunea artistului: „Dessins faits dans un état médiumnique”, iar altele: „Dessins faits les yeux fermés”. Victor Brauner pare să fi fost tragicul prizonier al unei decizii predestinate, pe care a cunoscut-o pe căi oracolare, dar nu a putut să evite înfăptuirea ei. Asemenea situației din basme, tocmai fuga eroului de evenimentul ursit face posibilă producerea lui. A fost Oscar Dominguez doar o neaaltă inocență a destinului lui Brauner? O neaaltă cu ajutorul căreia a fost executată o sentință, hotărîită dinainte de „instanțe superioare”? Oricum, pictorul spaniol a fost, la rîndul său, victima unui destin tragic. În anii '40, privind cu atenție picturile lui Dominguez, profesorul Alejouanine a observat unele monstruoase deformări ale corpurilor umane reprezentate de artist; deformări care depășeau chiar și limitele esteticii suprarealiste. În urma acestei analize psiho-pato-plactice, profesorul a bănuit că Dominguez suferă de o tumoare pe creier. Examenul clinic a confirmat diagnosticul și pictorul spaniol a fost supus unei complicate operații. Ulterior, la 31 decembrie 1957, Dominguez s-a sinucis în atelierul său din Paris, în timp ce în oraș era vernisată propria sa expoziție.

ANDREI OIȘTEANU

P.S. Mă întreb dacă mai există și unde se află astăzi fotografiile făcute de Brauner la Paris, în 1930, la îndemnul lui Brâncuși. Este posibil să se găsească la Centrul de Documentare al Muzeului de Artă Modernă din Paris, unde se află Arhiva V. Brauner sau, poate, la Muzeul de Artă Modernă din Saint-Etienne, unde funcționează un Centru de Studii și Cercetări V. Brauner.

VICTOR BRAUNER.

